

บทที่ 4

การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก

บทที่ 4

การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็ก

ในช่วง 5 ปีแรกของชีวิต เป็นระยะที่สำคัญที่สุด เนื่องจากสมองของเด็กมีการเจริญเติบโต และพัฒนาอย่างรวดเร็ว ซึ่งพ่อแม่ผู้ปกครอง หรือครูผู้ดูแลเด็ก ต้องตระหนักถึงความสำคัญของพัฒนาการ หรือการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมสติปัญญาและลักษณะนิสัย โดยพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุอาจเร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดตามวุฒิภาวะ หรือความพร้อมของเด็ก ซึ่งต้องมีการส่งเสริมให้เหมาะสมตามวุฒิภาวะหรือความพร้อมของเด็กแต่ละคนตามช่วงอายุ โดยอาศัยความร่วมมือจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือครูผู้ดูแลเด็กที่เกี่ยวข้องกับเด็กผ่านกิจกรรมหรือกระบวนการต่างๆ ต่อไปนี้

1. หลักสูตรปฐมวัย
2. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้
  - 2.1 สาระการเรียนรู้
  - 2.2 แนวการเรียนรู้
  - 2.3 กิจกรรมการเรียนรู้
  - 2.4 สื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้

หลักสูตร

1. ข้อมูลทั่วไป
2. ปรัชญา
3. วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย จุดหมาย
4. การจัดประสบการณ์เรียนรู้
5. การวัดและประเมินผลพัฒนาการ

1. ข้อมูลทั่วไปของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ข้อมูลทั่วไปของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง การเขียนระบุถึงประวัติความเป็นมาของสถานศึกษา สถานที่ตั้ง จำนวนเนื้อที่ อาคาร สภาพต่างๆ ไปของเด็ก ผู้ปกครอง ชุมชน การบริหารงาน และข้อมูลต่าง ๆ ที่เห็นว่ามีความสำคัญ วิธีการเขียน ใช้การเขียน บรรยายให้กระชับชัดเจน อาจจะมีตารางข้อมูล หรือแผนผัง หรือภาพถ่าย ตามที่สถานศึกษาจะเห็นสมควร

2. ปรัชญาของการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ปรัชญาการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หมายถึง หลักการ อุดมการณ์ แนวคิดหลักในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งเชื่อว่าเด็กปฐมวัยเรียนรู้ได้ อย่างไร หลักการในการพัฒนาเด็กเป็นอย่างไร คุณลักษณะของเด็กตามเป้าหมายของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2.1 ตัวอย่างปรัชญาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก .....

จัดการศึกษาโดยจัดประสบการณ์เรียนรู้แบบเรียนปนเล่นภายใต้บริบทของสังคมและวัฒนธรรมโดยชุมชน ผู้ปกครองมีส่วนร่วม เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน เต็มตามศักยภาพ และเป็นสมาชิก ที่ดีของสังคม

2.2 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก .....

จัดการศึกษาให้เด็กมีพัฒนาการครบถ้วนตามวัย โดยเด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ลงมือปฏิบัติ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาส่งเสริมกระบวนการ จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับความสนใจของเด็กเป็นรายบุคคล และความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น โดยเน้นให้เด็กมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม มีความสามารถ และมีความสุข

3. วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

3.1 วิสัยทัศน์ หมายถึง เจตนารมณ์ อุดมการณ์ ความเชื่อของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่คาดหวังจะพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เขียนให้ชัดเจน สอดคล้องกับปรัชญาของสถานศึกษา สภาพปัจจุบัน และแนวโน้มของสังคม รวมทั้งความต้องการพื้นฐานของหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ตัวอย่างการกำหนดวิสัยทัศน์

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมทั้ง 4 ด้าน มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขนิสัยที่ดี มีสุนทรียภาพทางด้านศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์ รักษาดี ศาสนา กษัตริย์ รักความเป็นไทย รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการใช้ภาษาในการสื่อสาร คิดและแก้ปัญหาได้เหมาะสมตามวัย และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

3.2 ภารกิจ หมายถึง งานหรือกิจกรรมที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้องปฏิบัติ เพื่อให้วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาปรากฏเป็นจริง วิธีเขียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรระบุกิจกรรมที่จำเป็นต้องทำให้ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์เพื่อสะท้อนแนวความคิดในการทำงาน และการปฏิบัติงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

ตัวอย่างการกำหนดภารกิจ

1. ภารกิจศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก.....

- 1.1 จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทั้ง 4 ด้าน
- 1.2 จัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายและสุขนิสัยที่ดี
- 1.3 จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึง

ประสงค์

- 1.4 จัดกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเอง
- 1.5 จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและ

ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น

- 1.6 จัดกิจกรรมเสริมสร้างประชาธิปไตย
- 1.7 ส่งเสริมพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ
- 1.8 จัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้

หรือ

2. ภารกิจศูนย์.....

2.1 จัดกิจกรรมส่งเสริมประสบการณ์เตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจสังคม และ สติปัญญา

2.2 จัดกิจกรรมส่งเสริมระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์

2.3 จัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กมีความรักชาติ ศาสนา กษัตริย์ และเป็นความเป็นไทย

2.4 จัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กรักธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

2.5 จัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมเพื่ออยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

- 2.6 จัดกิจกรรมส่งเสริมสุนทรียภาพทางด้านศิลปะ ดนตรี และ การเคลื่อนไหว
- 2.7 จัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะทางด้านภาษา กระบวนการคิด และการแก้ปัญหา
- 2.8 พัฒนาครูผู้ดูแลเด็กและบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ ความสามารถตามศักยภาพ และเป็นแบบอย่างที่ดี
- 2.9 พัฒนาสภาพแวดล้อม สื่อ อุปกรณ์ให้เหมาะสม ปลอดภัย และ เอื้อต่อการเรียนรู้
- 2.10 พัฒนาระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ และชุมชนมีส่วนร่วม
- 2.11 จัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาเด็กพิเศษให้มีโอกาสพัฒนา ตนเองเต็มตามศักยภาพ

3.3 เป้าหมาย หมายถึง ผลสัมฤทธิ์หรือจุดหมายที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คาดหวังให้เกิดกับเด็กตามภารกิจ หรือกิจกรรมที่ปฏิบัติ ควรเขียนระบุเป้าหมายให้ สอดคล้องกับภารกิจให้ชัดเจนว่าต้องการอย่างไร เป้าหมายที่ดีควรมีการระบุเป้าหมาย ทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพ

ตัวอย่างการกำหนดเป้าหมาย

1. เป้าหมายศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก.....
    - 1.1 เด็กทุกคนมีร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี
    - 1.2 เด็กทุกคนสามารถใช้ภาษาสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม
    - 1.3 เด็กทุกคนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้
    - 1.4 เด็กทุกคนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
- กับวัย

2. เป้าหมายศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก.....

2.1 เด็กทุกคนมีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขนิสัยที่ดี

2.2 เด็กทุกคนมีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ รัก

ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

2.3 เด็กทุกคนรักชาติ ศาสนา กษัตริย์ และความเป็นไทย

2.4 เด็กทุกคนแสดงออกได้ตามศักยภาพด้านศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหวร่างกายตามจินตนาการ

2.5 เด็กทุกคนมีความสามารถในการใช้ภาษาในการสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย

2.6 เด็กทุกคนมีทักษะกระบวนการคิด และสามารถแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย

2.7 เด็กทุกคนได้เข้าร่วมกิจกรรมที่หลากหลายเหมาะสมกับวัยอย่างมีความสุข

3.4 จุดหมาย

จุดหมายในหลักสูตร หมายถึง พฤติกรรมหรือสภาพที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดกับเด็ก คุณลักษณะตามวัย เป็นความสามารถหรือสภาพที่พึงประสงค์ในพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้นๆ ขณะเดียวกันครูผู้ดูแลเด็กจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล คุณลักษณะตามวัยหรือสภาพที่พึงประสงค์ ได้แก่

1. พัฒนาการด้านร่างกาย
2. พัฒนาการด้านอารมณ์ และจิตใจ
3. พัฒนาการด้านสังคม
4. พัฒนาการด้านสติปัญญา

4. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การจัดประสบการณ์ หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนที่ให้เด็กอายุ 0 – 5 ปี มีโอกาสได้กระทำกิจกรรมด้วยตนเอง กิจกรรมการเรียนรู้จะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ในส่วนนี้ให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเขียนระบุหลักการ วิธีการในการจัดประสบการณ์ โดยศึกษาหลักการ แนวทางจากหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และเอกสารคู่มือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กเล็ก รวมทั้งเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.1 ประสบการณ์ที่จัด

ตารางกิจกรรมประจำวัน

ตารางกิจกรรมประจำวัน คือ กำหนดการที่จะให้ทราบได้ว่าในแต่ละวัน เด็กและ ครูผู้ดูแลเด็กจะทำอะไรกันบ้าง เมื่อใด เวลาใด ที่ไหน อย่างไร การกำหนดหลักการและขอบข่ายการจัด กิจกรรมประจำวันไว้ เพื่อให้ครูผู้ดูแลเด็กใช้เป็นหลักในการออกแบบกิจกรรมประจำวันเองให้สอดคล้องกับสภาพสถานะของชุมชน ท้องถิ่นที่ ศูนย์ฯ ตั้งอยู่ ตัวอย่างการจัดกิจกรรมประจำวัน เช่น

ช่วงเช้า

08.00-10.00 น.	รับเด็ก ดูแลเด็กในเบื้องต้น ดูแลให้เด็กเก็บของใช้ส่วนตัวเข้าที่ เคารพธงชาติ สวดมนต์ไหว้พระ เล่นอิสระ ทำกิจกรรมประจำสัปดาห์
----------------	---

ช่วงสาย

10.00-10.10 น.	เก็บของเล่น เข้าห้องน้ำ ล้างมือ
10.10-10.30 น.	รับประทานอาหารว่างเช้า
10.30-11.00 น.	กิจกรรมกลุ่ม สนทนา ร้องเพลง เล่านิทาน

11.00-11.50 น.	เล่นกลางแจ้ง
11.50-12.00 น.	ล้างมือ ทำความสะอาดร่างกาย
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน ล้างหน้า แปรงฟัน
ช่วงบ่าย	
13.00-15.00 น.	คิมนม นอนกลางวัน
15.00-16.30 น.	กิจกรรมกลุ่ม การเล่นเกมของไทย รับประทานอาหารว่างบ่าย แผล่เมตตา อำลาเพื่อนและครู รอผู้ปกครองรับกลับบ้าน

(ตัวอย่างกิจกรรมบางส่วน จาก โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก)

กิจกรรมประจำสัปดาห์

กิจกรรมประจำสัปดาห์ คือ การกำหนดขอบข่ายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสัปดาห์ที่จัดให้มีขึ้นสัปดาห์ละครั้งหมุนเวียนกันทุกวันในหนึ่งสัปดาห์ มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติตามฤดูกาล วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของท้องถิ่นเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ ผ่านการเลียนแบบการทำงานจากผู้ใหญ่

ตัวอย่างการจัดกิจกรรมประจำสัปดาห์ เช่น

วันจันทร์	งานหัตถกรรม ร้อยดอกไม้
วันอังคาร	ศิลปะ วาดภาพสีน้ำ สีเทียน
วันพุธ	กีฬา ดนตรี
วันพฤหัสบดี	ทำอาหาร ขนม ทำขนม-อาหารที่เด็กชอบ
วันศุกร์	ปลูกและดูแลต้นไม้ เก็บผักจากแปลงไปประกอบอาหาร ครูพาเด็กเดินเล่นทัศนศึกษาในบริเวณโรงเรียน เพื่อสังเกตธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลง

(ตัวอย่าง จาก โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก)

กิจกรรมประจำปีการศึกษา

กิจกรรมประจำปีการศึกษา คือ กิจกรรมที่เกิดจากความคิดที่ต้องการสร้างชุมชนที่มีความสุข เป็นการประสานความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็ก เพื่อสืบสานวัฒนธรรมประเพณีร่วมกัน ในรอบ 1 ปี อีกทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กผ่านประเพณี และวิถีชีวิตของท้องถิ่น

ตัวอย่างการจัดกิจกรรมประจำปี เช่น

1. กิจกรรมทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่
2. กิจกรรมวันวิสาขบูชา
3. กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ
4. กิจกรรมวันลอยกระทง

แนวการจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์เรียนรู้สำหรับเด็กเล็ก เน้นการจัดในลักษณะของการดูแล และให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาแบบองค์รวมในทุกด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัย และความสามารถของแต่ละบุคคล ในการนำเสนอ เพื่อให้เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ มีดังนี้

1. พัฒนาการด้านร่างกาย กิจกรรมที่ควรส่งเสริมและสนับสนุนด้านร่างกายเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ (กล้ามเนื้อแขน – ขา – ลำตัว) กล้ามเนื้อเล็ก (กล้ามเนื้อมือ – นิ้วมือ) และการประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อและระบบประสาท (กล้ามเนื้อมือ – ประสาทตา) ในการทำกิจวัตรประจำวัน หรือทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายตามจังหวะดนตรี การเล่นเครื่องเล่นสัมผัส การเล่นออกกำลังกลางแจ้ง เป็นต้น

ประสบการณ์ที่ควรส่งเสริม ประกอบด้วย การเคลื่อนไหวและการทรงตัว การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อและระบบประสาท เด็กควรมีโอกาสเรียนรู้ผ่านกิจกรรม และการเล่นในสภาพแวดล้อมใกล้ตัวได้รับประสบการณ์การใช้กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็กและฝึกการประสานสัมพันธ์ระหว่างแขนกับขา มือกับปาก มือกับตาไปด้วยกัน

2. พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ เป็นการสนับสนุนให้เด็กแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกที่เหมาะสมกับวัย มีความสุข ร่าเริง แจ่มใส ได้พัฒนาความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และความเชื่อมั่นในตนเองจากการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น เล่น ฟังนิทาน ท่องคำคล้องจอง ร้องเพลง เป็นต้น

ประสบการณ์ที่ควรส่งเสริม ประกอบด้วย การรับรู้อารมณ์หรือความรู้สึกของตนเอง การแสดงอารมณ์ที่เป็นสุข การควบคุมอารมณ์และการแสดงออก พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้เด็กรู้สึกเป็นที่รัก อบอุ่น มั่นคง เกิดความรู้สึกปลอดภัย ไร้กังวล ซึ่งจะส่งผลให้เด็กสร้างความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

3. พัฒนาการด้านสังคม เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัวในชีวิตประจำวัน ได้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เช่น เล่นอย่างอิสระ เล่นรวมกลุ่มกับผู้อื่น แบ่งปันหรือการให้รู้จักการรอคอย ใช้ภาษาบอกความต้องการ ช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวันได้

ประสบการณ์ที่ควรส่งเสริม ประกอบด้วย การช่วยเหลือตนเอง การปรับตัวอยู่ในสังคม เด็กควรมีโอกาสได้เล่นรวมกลุ่มหรือทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นเด็กวัยเดียวกันหรือต่างวัย เพศเดียวกันหรือต่างเพศหรือผู้ใหญ่อย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนฝึกให้ช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวันตามวัยที่เด็กสามารถทำได้

4. **พัฒนาการด้านสติปัญญา** เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้รับรู้และเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวในชีวิตประจำวันผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 และการเคลื่อนไหว ได้พัฒนาการใช้ภาษาสื่อความหมายและความคิด รู้จักสังเกตคุณลักษณะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสี ขนาด รูปร่าง รูปทรง ผิวสัมผัส จดจำชื่อเรียกสิ่งต่างๆ รอบตัว มีการฝึกการใช้อวัยวะรับสัมผัสต่าง ๆ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนังในการแยกแยะสิ่งที่รับรู้และเรียนรู้เกี่ยวกับความเหมือน ความแตกต่าง และมิติสัมพันธ์

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การจัดประสบการณ์เรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย เน้นการจัดในลักษณะของการดูแล และให้เด็กได้รับการพัฒนาแบบองค์รวมในทุกด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล ซึ่งจะใช้ขอบข่ายกิจกรรมประจำวันในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เป็นกรอบในการนำเสนอเพื่อให้เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ โดยมีหลักการจัดดังนี้

1. จัดประสบการณ์ให้ครอบคลุมเด็กทุกประเภทที่มีอายุ 0-5 ปี
2. พัฒนาเด็กโดยยึดหลักการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษา
3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นที่เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคล
4. จัดประสบการณ์ที่สามารถให้เด็กได้ดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข
5. พัฒนาเด็กโดยบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการจัดการศึกษาปฐมวัย
6. พัฒนาเด็กโดยให้ครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วม

หลักการดังกล่าวข้างต้น เมื่อนำมาจัดกิจกรรมประจำวันจึงประกอบด้วยกิจกรรมที่มุ่งพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ พัฒนากล้ามเนื้อเล็ก พัฒนาอารมณ์ จิตใจ และการ

ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาสังคมนิสัย พัฒนาการคิด พัฒนาภาษา และ กิจกรรมส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

1. กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่

เพื่อให้เด็กพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหวและความคล่องแคล่วในการใช้วัยวะต่างๆ จึงแนะนำให้จัดกิจกรรมให้เด็กดังนี้

1.1 เล่นอิสระกลางแจ้ง เป็นกิจกรรมที่มีความหลากหลาย มุ่งพัฒนาด้าน กล้ามเนื้อใหญ่ ขณะเดียวกัน เป็นการฝึกให้เด็กได้คิดตัดสินใจเลือกโดยอิสระด้วยตนเอง เด็กเป็นผู้เลือกที่จะเล่นเอง ทั้งวิธีการเล่น วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ สถานที่ที่จะเล่น รวมถึงเวลาที่เล่น

1.2 การเล่นเครื่องสนาม เป็นกิจกรรมการเล่นเพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง มีโอกาสลงมือปฏิบัติและกระทำกับอุปกรณ์เครื่องเล่นสนามได้อย่างอิสระ เป็นโอกาสที่เด็กจะได้ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ในการทรงตัว การโหน การโยกไหว การปีนขึ้น และไต่ลง ควรมีการแนะนำวิธีการเล่นที่ปลอดภัยจากอุบัติเหตุ

1.3 การเคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี เป็นกิจกรรมที่เด็กได้เคลื่อนไหว ส่วนต่างๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะ ด้วยเสียงเพลง คำคล้องจอง เครื่องเคาะ จังหวะ และอุปกรณ์อื่นๆ มาประกอบการเคลื่อนไหว

2. กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก

เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงแนะนำกิจกรรมให้เด็กดังนี้

2.1 การเล่นเครื่องเล่นสัมผัส เป็นการที่เด็กใช้ประสาทสัมผัส คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกายสัมผัส เพื่อรับรู้และมีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุสิ่งของที่เป็นเครื่องเล่นชนิดต่างๆ เครื่องเล่นสัมผัสคือสิ่งที่ครูผู้ดูแลเด็กจัดทำขึ้น หรือจัดหามาให้ได้ใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5

2.2 การเล่นเกมต่อภาพ เกมต่อภาพเป็นเกมเพื่อการศึกษา ลักษณะเป็นภาพบนแผ่นกระดาษแข็งหรือไม้อัดบางมีขนาดเหมาะสมแก่การหยิบจับวางเป็นภาพที่เหมาะสมแก่วัย

2.3 การฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย คือ ฝึกให้เด็กรู้จักหน้าที่การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน เกี่ยวกับการสวม-ถอดเสื้อผ้า การทาแป้ง การหวีผม การถอดใส่ถุงเท้า รองเท้าด้วยตนเอง การรู้จักเลือกแต่งกายให้เหมาะสมกับสถานที่ โอกาส และฤดูกาล โดยครูผู้ดูแลเด็กเปิดโอกาสให้เด็กเลือกเสื้อ กางเกง กระโปรง รองเท้า ถุงเท้า จากนั้นให้เด็กแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่เด็กเลือก

2.4 การหยิบจับช้อนส้อม การจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้มีโอกาสหยิบจับช้อนส้อม ประกอบด้วย สถานที่ บริเวณที่เด็กใช้รับประทานอาหารเช้า โต๊ะสำหรับเด็กรับประทานอาหาร ถาดอาหารหรือจานชาม จัดช้อนไว้ด้านขวามือของเด็ก มีที่วางในการวางแก้วน้ำ ด้านซ้ายคือที่วางส้อม ซึ่ง ครูผู้ดูแลเด็กต้องฝึกให้เด็กรับประทานอาหารอย่างถูกวิธี ฝึกวิธีการตัดอาหาร และ เมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้ว ให้มีการรวบช้อนส้อม และมีการเก็บวางภาชนะให้เป็นระเบียบ

2.5 การใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ คือ การที่ครูผู้ดูแลเด็ก จัดสภาพแวดล้อมให้มีโอกาสใช้ของร่วมกัน มีความอิสระตามความสนใจ ตามความพร้อมของแต่ละคน ให้อิสระ และ เข้าใจธรรมชาติของเด็ก การให้เวลาว่างอย่างเต็มที่ ครูผู้ดูแลเด็กควรเตรียมขนาดของอุปกรณ์ให้เหมาะสมกับขนาดมือเด็ก

3. การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม

เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ การประหยัด ความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อแบ่งปัน มีมารยาท สามารถปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่ตนนับถือ ซึ่งครูผู้ดูแลเด็กสามารถจัดกิจกรรมได้ดังนี้

3.1 การจัดกิจกรรมให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นและทำกิจกรรมทั้งเดี่ยวและกลุ่ม มีอิสระในการเลือกตามความพอใจและความสนใจของเด็ก

3.2 การจัดกิจกรรมให้เด็กได้รับการตอบสนองความต้องการ เป็นวิธีสร้างความภาคภูมิใจ สร้างความสุขในการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่นกล้าแสดงออก ส่งผลให้เกิดนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน โดยครูผู้ดูแลเด็กต้องสร้างความไว้วางใจให้เด็กรู้สึกอบอุ่นและเป็นมิตร เพื่อให้ตอบสนองต่อกิจกรรมที่กำหนดขึ้น

3.3 การฝึกปฏิบัติสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม คือการที่ครูผู้ดูแลเด็กจัดกิจกรรมประจำวัน ให้เด็กมีโอกาสพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของตนอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การรู้จักช่วยเหลือ แบ่งปัน ความมีเมตตา การมีวินัย การรู้จักอดทน และความรับผิดชอบ ที่เหมาะสมกับวัยและสอดคล้องต่อวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี

4. กิจกรรมพัฒนาสังคมนิสัย

เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดีอันแสดงออกมาอย่างเหมาะสม อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข รักการทำงาน ระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงแนะนำให้จัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ดังนี้

4.1 การรับประทานอาหาร ควรจัดอย่างสม่ำเสมอเพื่อปลูกฝังให้เด็กรู้คุณค่าของอาหารรวมถึงมีมารยาทให้การรับประทานอาหาร

4.2 การพักผ่อนนอนหลับ คือ การนั่ง การนอน การหลับตา การฟังเพลงเบาๆ การฟังนิทาน การอ่านนิทานให้ฟัง ตลอดจนกิจกรรมผ่อนคลายหลังการออกกำลังกาย การละเล่นที่ใช้กำลังมากๆ เป็นกิจกรรมที่อาศัยอิริยาบถที่สบาย

4.3 การถ่ายภาพ การฝึกการถ่ายภาพเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กๆ เพื่อให้รู้จักการถ่ายภาพให้เป็นเวลา รู้จักการดูแลรักษาความสะอาดในการใช้ห้องน้ำห้องส้วม การรู้จักเลือกรับประทานอาหารและดื่มน้ำที่สะอาด จะช่วยให้ถ่ายภาพสะดวก

4.4 การทำความสะอาดร่างกาย หมายถึง การล้างหน้า แปรงฟัน การอาบน้ำ การตัดเล็บ การล้างมือ ฯลฯ ครูผู้ดูแลเด็กต้องอธิบายให้เด็กเข้าใจการทำความสะอาดอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

4.5 การเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น การเล่นเป็นประสบการณ์ที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย ทั้งในทางตรงและทางอ้อม ขณะเด็กเล่นจะ ได้กระทำ ได้สัมผัส ที่สนุกสนาน นับว่าการเล่นเป็นงานแห่งการเรียนรู้ของเด็กๆ เด็กจะพัฒนาสติปัญญาจากการซึมซับความรู้และพฤติกรรมต่างๆ จากการเล่น

4.6 การปฏิบัติตามกฎ กติกา ข้อตกลง หมายถึง การฝึกเด็กให้มีโอกาสแสดงออกอย่างเสรี แต่อยู่ภายใต้ขอบเขตแห่งวินัยในตนเองเป็นสำคัญ เพื่อให้เด็ก สะท้อนความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อการประพฤติปฏิบัติของตน เป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดี

4.7 การเก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ การจัดสภาพแวดล้อมทั้งใน และนอกห้องเรียนที่ สอดคล้องกับการเรียนรู้ นั้น เป็นบทบาทหน้าที่ของครูผู้ดูแลเด็ก ควรให้เด็กปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้มีข้อตกลง ข้อชี้แนะ ข้อแนะนำ และการสาธิตให้เด็กรู้

5. กิจกรรมพัฒนาการคิด

เพื่อพัฒนาความคิดรวบยอด การสังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ การแก้ปัญหา เป็นต้น จึงแนะนำให้จัดกิจกรรมดังนี้

5.1 สนทนา อภิปรายเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น คือ การพูดโต้ตอบ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างครูกับเด็ก เด็กกับเด็ก หรือเป็นการกำหนด เหตุการณ์เชื่อมโยงจากเรื่องที่ผ่านมาแล้ว เรื่องรอบตัวที่เด็กพบเห็นในชีวิตประจำวัน ทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ นำมาให้ครูและเด็กแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

5.2 การเชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก หมายถึง การที่เด็กและครูลง ความเห็นร่วมกันว่าจะขอให้ผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเรื่องที่เด็กสนใจ มาเล่า มาสนทนา สาธิต หรือแสดงเพื่อให้เด็กได้เห็น ได้รับความรู้ ซึ่งนำไปสู่การที่เด็กสามารถ สรุปคำตอบเกี่ยวกับสิ่งที่สนใจได้ด้วยตนเอง วิทยากร อาจหมายถึง บุคลากรใน โรงเรียน ชุมชน ผู้ปกครอง ตัวแทนหน่วยงานองค์กรต่างๆ เป็นต้น

5.3 การค้นคว้าจากแหล่งข้อมูล หมายถึง การที่เด็กแสวงหาคำตอบในเรื่อง ที่ตนสนใจโดยมีการ ปฏิสัมพันธ์กับคน สิ่งของ สื่อ หรือแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งอาจมี ในห้องเรียน หรือนอกห้องเรียน หรือนอกโรงเรียน ซึ่งแหล่งข้อมูล หมายถึง สถานที่ คน สิ่งของ หนังสือ หรือสิ่งที่สามารถนำไปสู่การที่เด็กสรุปคำตอบด้วยตนเองได้

5.4 การทดลอง เป็นกระบวนการที่เด็กตรวจสอบสิ่งที่อยากรู้ ตลอดจนข้อ สงสัยของตน เป็นการปฏิบัติโดยตนเองในการแสวงหาคำตอบ ครูผู้ดูแลเด็กต้อง พยายามฝึกให้เด็กใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ คือ การสังเกต การตั้ง สมมุติฐาน การลงมือปฏิบัติ การรวบรวมข้อมูล การสรุปข้อมูล และการเรียงลำดับ เหตุการณ์ ซึ่งครูผู้ดูแลเด็กต้องคำนึงถึงความสะดวกปลอดภัยในการใช้อุปกรณ์และ ความเหมาะสมตามวัยของเด็ก

5.5 การศึกษานอกสถานที่ เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์ตรง โดยการ พาออกไปนอกห้องเรียน อาจเป็นในบริเวณ โรงเรียน สถานที่รอบๆ โรงเรียน แหล่ง การเรียนรู้ในท้องถิ่น ซึ่งครูผู้ดูแลเด็กต้องสำรวจและคำนึงถึงความเหมาะสม ความ ปลอดภัย เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก

5.6 การประกอบอาหาร เป็นกระบวนการที่มุ่งหวังให้เด็กได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติกิจกรรมโดยใช้กระบวนการประกอบอาหารเป็นสื่อเพื่อพัฒนากระบวนการคิด ทักษะการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ ทักษะพื้นฐานคณิตศาสตร์ ซึ่งครูผู้ดูแลเด็กและเด็กต้องร่วมกัน วางแผนดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ และมีการกำหนดความรับผิดชอบให้เด็กแต่ละคน

5.7 เกมการศึกษา ครูผู้ดูแลเด็กจัดเตรียมไว้ให้เด็กเล่นในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน ในบรรยากาศสวนที่ผ่อนคลาย ปลอดภัยและอิสระ เกมแต่ละเกมนั้นต้องมีวัตถุประสงค์เฉพาะ

5.8 การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน คือ การที่ครูผู้ดูแลเด็กเปิดโอกาสให้เด็กแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง เช่น การแต่งกาย การแบ่งของ การรอคอย การขับถ่าย ซึ่งครูผู้ดูแลเด็กต้องอดทนและ เสริมแรงด้วยการแสดงความชื่นชมเมื่อเด็กสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้

6. กิจกรรมพัฒนาภาษา

เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงแนะนำให้จัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายเอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังไปสู่การรักการอ่านเมื่อถึงวัยอันสมควร บุคลากรแวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการจัดกิจกรรมทางภาษา ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก เปิดโอกาสให้ใช้ภาษาสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ และใช้ภาษาเพื่อการแสวงหาความรู้ การจัดกิจกรรมพัฒนาทางภาษา ครูผู้ดูแลเด็กต้องให้เด็กใช้ทักษะทางภาษา ทั้งการฟัง การพูด โดยผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็ก เช่น การฟังนิทานสร้างสรรค์ ที่มีเนื้อหาเชิงคุณธรรมและการใช้ภาษาที่ถูกต้อง บทกลอน บทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติ สอดคล้องกับฤดูกาล วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของแต่ละท้องถิ่น

7. กิจกรรมส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

เพื่อให้เด็กพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด และเห็นความงดงามของสิ่งต่างๆ รอบตัวโดยใช้กิจกรรม ดังนี้

7.1 กิจกรรมศิลปะและดนตรี

กิจกรรมศิลปะและดนตรี คือการที่เด็กแต่ละคนเลือกถ่ายทอดความคิดและความรู้สึกอย่างอิสระ ผ่อนคลายไปกับศิลปะและดนตรี เช่น งานเขียนภาพ ระบายสีน้ำและสีเทียน งานปั้น งานพิมพ์ งานกระดาษ งานประดิษฐ์ มีการเชื่อมโยงประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันและวิถีชีวิตในท้องถิ่น

สภาพแวดล้อมและบรรยากาศต้องเอื้อให้เด็กร่วมกิจกรรมอย่างมีความสุขและอิสระ เด็กมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ ทั้งงานกลุ่มและงานเดี่ยว

ส่วนกิจกรรมดนตรีเป็นการเรียนรู้ที่เน้นการรับรู้ด้วยการฟัง และการแสดงออกด้วยวิธีการต่างๆ ที่ผสมผสานกันเพื่อสร้างสุนทรียภาพในจิตใจ เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

7.2 การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ เป็นการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดที่อาศัยการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐานของสรีระส่วนต่างๆ ของร่างกายทั้งส่วนใหญ่และส่วนย่อย เด็กเกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ในลักษณะของการเคลื่อนไหวทั้งการเคลื่อนไหวอยู่กับที่และเคลื่อนที่

7.3 การประดิษฐ์สิ่งต่างๆอย่างอิสระตามความคิดสร้างสรรค์ อาจสร้างงานขึ้นมาจากวัสดุเหลือใช้ หรือวัสดุจากธรรมชาติที่อยู่รอบๆ ตัวเด็ก แบ่งตามความสนใจเป็นงานเดี่ยวหรืองานกลุ่ม

7.4 การเล่นบทบาทสมมุติ เป็นกิจกรรมที่เด็กแสดงบทบาทตามเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เห็นในชีวิตประจำวัน ครูผู้ดูแลเด็กเป็นเพียงผู้ดูแล ให้คำแนะนำชี้แนะ มีการชมเชยและควบคุมเวลา

7.5 การเล่นน้ำ กิจกรรมการเล่นน้ำทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และผ่อนคลาย ฝึกทักษะการสังเกต การจำแนก การเปรียบเทียบ

7.6 การเล่นทราย กิจกรรมการเล่นทรายทำให้เกิดการเรียนรู้ สร้างความพอใจ ผ่อนคลายความเครียด ฝึกทักษะการสังเกต การแก้ปัญหา การเปรียบเทียบ เสริมสร้างจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

7.7 การเล่นก่อสร้าง เด็กเลือกวัสดุอุปกรณ์มาสร้างเป็นรูปทรงสิ่งจำลองต่างๆ เพื่อถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นรูปธรรม อุปกรณ์อาจเป็นไม้ ก่อ่งเปเล่ ห่อกระดาษ หรือพลาสติก ทั้งนี้ควรคำนึงถึงความปลอดภัยและความเหมาะสม

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในเด็กเล็ก ครูผู้ดูแลเด็กต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ความปลอดภัย การใช้ทรัพยากรที่เน้นความประหยัดและคุ้มค่า ครูผู้ดูแลเด็กควรเข้าใจบทบาทตนเองว่า ต้องเป็น ผู้ดูแล ชี้แนะ ให้คำปรึกษาเมื่อเด็กต้องการ ครูผู้ดูแลเด็กต้องเป็นผู้สังเกตและจดบันทึกพฤติกรรมเด็กอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ มีการแจ้งผลพัฒนาการให้ผู้ปกครองทราบเพื่อสร้างความร่วมมือกันระหว่างครูผู้ดูแลเด็กและ ผู้ปกครอง เป็นการอบรมเลี้ยงดูร่วมกันระหว่างบ้านกับศูนย์ฯ

สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ ทศนคติ และค่านิยมไปสู่ผู้เรียน และทำให้การเรียนรู้นั้นเป็นไปตาม วัตถุประสงค์ที่วางไว้

ความสำคัญของการเรียนรู้

สื่อเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก เพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ สร้างสถานการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาศักยภาพทางการคิด ได้แก่ การคิดไตร่ตรอง การคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจนสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมให้แก่ผู้เรียน สื่อการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันมีอิทธิพลสูงต่อการกระตุ้นให้ผู้เรียนกลายเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองมีมากมายหลากหลายรูปแบบ มีบทบาท และให้คุณประโยชน์ต่างๆ เช่น

1. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น รวดเร็วขึ้น
2. ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นสิ่งที่กำลังเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมและเป็นกระบวนการ
3. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
4. สร้างสภาพแวดล้อมและประสบการณ์เรียนรู้ที่แปลกใหม่ น่าสนใจ และทำให้อายากรู้อยากเห็น
5. ส่งเสริมการมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้เรียน
6. เกื้อหนุนผู้เรียนที่มีความสนใจและความสามารถในการเรียนรู้ที่ต่างกัน ให้เรียนรู้ได้เท่าเทียมกัน
7. ช่วยให้ผู้เรียนบูรณาการสาระการเรียนรู้ต่างๆ ให้เชื่อมโยงกัน
8. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การใช้สื่อและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการค้นคว้าเพิ่มเติม
9. ช่วยให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ในหลายมิติจากสื่อที่หลากหลาย
10. เชื่อมโยงโลกที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียนให้เข้ามาสู่การเรียนรู้ของผู้เรียน

ประเภทของสื่อพัฒนาการ 4 ด้าน

สื่อระดับปฐมวัย แบ่งออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ด้านร่างกาย

- 1.1 สื่อฝึกประสาทสัมผัสทั้ง 5
- 1.2 สื่อพัฒนาความพร้อมทางร่างกาย

2. ด้านจิตใจ อารมณ์

- 2.1 สื่อพัฒนาความพร้อมด้านดนตรีและกิจกรรมเข้าจังหวะ
- 2.2 สื่อพัฒนาความพร้อมด้านศิลปะและความคิดสร้างสรรค์

3. ด้านสังคม

- 3.1 สื่อพัฒนาความพร้อมด้านสังคม

4. ด้านสติปัญญา

- 4.1 สื่อพัฒนาความพร้อมด้านวิทยาศาสตร์
- 4.2 สื่อพัฒนาความพร้อมด้านคณิตศาสตร์
- 4.3 สื่อพัฒนาความพร้อมด้านภาษา

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กเล็ก

สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง หนังสือและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งได้แสดงหรือจำแนกหรือเรียบเรียงสาระความรู้ต่างๆ โดยใช้ตัวหนังสือที่เป็นตัวเขียนหรือตัวพิมพ์เป็นสื่อ เพื่อแสดงความหมาย สื่อสิ่งพิมพ์มีหลายประเภท เช่น เอกสาร หนังสือ ตำรา หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร จุลสาร จดหมาย จดหมายเหตุ บันทึก รายงาน วิทยานิพนธ์ เป็นต้น ได้แก่

1. **สื่อเทคโนโลยี** หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่ได้ผลิตขึ้นเพื่อใช้ควบคู่กับเครื่องมือโสตทัศนวัสดุ หรือเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น แลบบันทึกรูปภาพพร้อมเสียง (วีดิทัศน์) แลบบันทึกลายเสียง สไลด์ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นอกจากนี้สื่อเทคโนโลยีหมายรวมถึงกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เช่น การใช้ อินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนการสอน การศึกษาผ่านดาวเทียม

2. **สื่ออื่น ๆ** นอกจากสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อเทคโนโลยีแล้ว ยังมีสื่ออื่น ๆ ที่ส่งเสริมการเรียนการสอน ซึ่งมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสื่อ 2 ประเภทดังกล่าวมาแล้ว สื่อเหล่านี้อาจแบ่งได้เป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

2.1 **สื่อบุคคล** หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ เฉพาะด้าน ซึ่งสามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดสาระความรู้ แนวคิด เจตคติและวิธีปฏิบัติตนไปสู่บุคคลอื่น สื่อบุคคลอาจเป็นบุคลากรที่อยู่ในระบบโรงเรียน เช่น ผู้บริหาร ครูผู้สอน ตัวผู้เรียน นักการภารโรง หรืออาจเป็นบุคลากรภายนอกโรงเรียน เช่น บุคลากรในท้องถิ่นที่มีความชำนาญและเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

2.2 **สื่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือสภาพที่อยู่รอบตัวผู้เรียน เช่น พืชผัก ผลไม้ สัตว์ชนิดต่างๆ เหตุการณ์ต่างๆ สภาพดินฟ้าอากาศ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ แหล่งวิทยบริการหรือแหล่งการเรียนรู้ ห้องสมุด ชุมชน สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นสื่อที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ซึ่งครูผู้ดูแลเด็ก หาได้ไม่ยาก

2.3 **สื่อกิจกรรม/กระบวนการ** หมายถึง กิจกรรมหรือกระบวนการที่ครูหรือผู้เรียนกำหนดขึ้นเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ใช้ในการฝึกทักษะซึ่งต้องใช้กระบวนการคิด การปฏิบัติ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้ของผู้เรียน เช่น การแสดงละคร บทบาทสมมติ การสาธิต สถานการณ์จำลอง การจัดนิทรรศการ การไปทัศนศึกษานอกสถานที่ การทำโครงการ เกมเพลง การปฏิบัติตามใบงาน ฯลฯ

2.4 สื่อวัสดุ/เครื่องมืออุปกรณ์ หมายถึง วัสดุที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อประกอบการเรียนรู้ เช่น หุ่นจำลอง แผนภูมิ แผนที่ ตาราง สถิติ กราฟ ฯลฯ นอกจากนี้ยังรวมถึงสื่อประเภทเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์ทดลองวิทยาศาสตร์ เครื่องมือวิชาช่าง เป็นต้น

การเลือกสื่อ

สามารถทำได้ดังนี้

1. เลือกให้ตรงกับจุดมุ่งหมายและเรื่องที่สอน
2. เลือกให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก
3. มีวิธีการใช้ง่ายและนำไปใช้ได้หลายกิจกรรม
4. มีเนื้อหาถูกต้องและทันสมัย
5. มีคุณภาพ เช่น ภาพชัดเจน ขนาดเหมาะสม สีไม่สะท้อนแสง
6. เลือกสื่อที่จะช่วยให้เด็กเข้าใจในสิ่งที่สอนในเวลาที่เหมาะสม
7. เลือกสื่อที่เป็นของจริงสามารถสัมผัสได้ก่อนที่จะพิจารณาใช้สื่ออื่นแทน
8. เลือกสื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นที่เด็กอยู่
9. เลือกสื่อที่มีความแข็งแรงและทนทาน
10. เลือกสื่อที่ไม่เป็นอันตรายต่อเด็ก

การใช้สื่อ

ขั้นตอนในการใช้สื่อมีดังนี้

1. ช้่นนำเข้าสู่บทเรียน ใช้สื่อเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเรื่องที่จะเรียนรู้ โดยพิจารณาสื่อที่นำมาใช้ ดังนี้

1.1 เป็นสื่อที่ง่ายต่อการนำเสนอ ใช้เวลาตามความเหมาะสม เช่น ภาพของจริง สื่อที่ประดิษฐ์ ฯลฯ

1.2 เป็นสื่อที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เรียนในครั้งก่อน

- 1.3 เป็นสื่อที่ไม่เน้นเนื้อหาเจาะลึก
2. **ขั้นตอนการสอน โดยพิจารณาสื่อที่นำมาใช้ดังนี้**
  - 2.1 สื่อต้องตรงกับเนื้อหาที่จะสอน
  - 2.2 สื่อมีการจัดลำดับขั้นตอนการใช้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการจัดประสบการณ์
  - 2.3 สื่อมีความละเอียด ถูกต้อง และชัดเจน เช่น แผนภูมิ ภาพยนตร์ สไลด์ ของจริง
3. **ขั้นสรุป โดยพิจารณาสื่อที่นำมาใช้ดังนี้**
เป็นสื่อที่ควรครอบคลุมเนื้อหาที่สำคัญทั้งหมด กระชับ ไม่ยืดเยื้อ

ประโยชน์และคุณค่าของสื่อ

1. ช่วยให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้
2. ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีและง่ายขึ้น
3. ช่วยประหยัดเวลาในการสอน
4. ช่วยเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก

แหล่งการเรียนรู้สำหรับเด็กเล็ก

แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง สภาพแวดล้อมทั้งในและนอกศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่จะช่วยให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ หรือได้ค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเพื่อน ระหว่างครูกับผู้เรียน ระหว่างวิทยากรประจำแหล่งการเรียนรู้กับครูและผู้เรียนรวมทั้งเป็น แหล่งที่ผู้เรียนอาจอาศัยการค้นคว้าของตนเองเพื่อแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้

1. ช่วย让孩子ได้ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา
2. เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติ ให้คิดได้ คิดเป็น ทำเป็น
3. ช่วย让孩子เกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา รักการอ่าน
4. เด็กจะเกิดค่านิยมที่ดีงามมีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
5. ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข

แหล่งการเรียนรู้สำหรับเด็กเล็ก

ทางศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามารถจัดดำเนินการได้ดังนี้

1. แหล่งการเรียนรู้ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เช่น สวนสุขภาพ สวนธรรมชาติ สวนสมุนไพร ฯลฯ
2. แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ วัด สถานประกอบการ

แหล่งการเรียนรู้

ประเภทของแหล่งการเรียนรู้ภายในศูนย์

1. บุคลากร

- 1.1 ครู หัวหน้าศูนย์ ครูผู้ดูแลเด็กเล็ก และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
- 1.2 เพื่อน ได้แก่เพื่อนในศูนย์

2. สิ่งแวดล้อม

2.1 สวนพฤกษศาสตร์ สวนสมุนไพร สวนป่าธรรมชาติ แปลงเกษตร

ฯลฯ

3. สื่อวัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยี

3.1 หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ ของเล่นต่าง ๆ หนังสือเสริมความรู้ คอมพิวเตอร์ ฯลฯ

ประเภทแหล่งการเรียนรู้ภายนอกศูนย์

1. การเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์สถาน

พิพิธภัณฑ์สถานจัดเป็นสถาบันถาวรที่เก็บรวบรวมและแสดงสิ่งต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมหรือวิทยาศาสตร์ โดยมีความมุ่งหมาย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเล่าเรียน เช่น วัด วัง โบสถ์ ที่มีอายุเก่าแก่กว่า 100 ปี ขึ้นไป

2. การเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้ในท้องถิ่น

วิทยากรภายนอก เช่น ผู้ปกครองนักเรียนที่มีความสามารถด้านต่างๆ มี ภูมิปัญญาชาวบ้าน บุคคลสำคัญในชุมชน เจ้าของกิจการที่น่าสนใจในชุมชน ศิษย์เก่า ที่ประสบความสำเร็จ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บุคลากรด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

3. การศึกษานอกสถานที่ หรือทัศนศึกษา

เป็นการจัดการเรียนรู้สภาพจริง ผู้เรียนจะได้เรียนรู้จากสภาพจริง เป็นการช่วยเสริมประสบการณ์ หรือสร้างมุมมองใหม่ในการมองสิ่งต่างๆ รอบตัว สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างตน กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่น การศึกษา สิ่งมีชีวิตที่อยู่ในแหล่งน้ำใกล้ศูนย์ ครูผู้ดูแลเด็กสามารถกระตุ้นให้เด็กคิดเพิ่มว่า สิ่งมีชีวิตที่อยู่ในน้ำนั้นมีประโยชน์ มีโทษต่อคนเราหรือไม่

4. กิจกรรมแรลลี่

เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ประยุกต์มาจากรูปแบบการแข่งขันซึ่งเมื่อประยุกต์มาใช้ในการศึกษาจากแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่น สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ จัดให้เด็กแข่งขันกันเป็นกลุ่มจะให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้จากกิจกรรมแรลลี่และเรียนรู้เป็นกลุ่มไปพร้อมกัน

5. กิจกรรมโครงงาน

เป็นการจัดแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการ ตามศักยภาพของผู้เรียนประเภทของโครงงานตามความพร้อมและความสนใจของเด็ก

6. แหล่งการเรียนรู้ทางอิเล็กทรอนิกส์

แหล่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่สำคัญในปัจจุบัน คือ อินเทอร์เน็ต (Internet) ซึ่งมีเว็บไซต์ (Website) สำหรับเด็กที่เป็นภาษาไทย จัดทำในรูปของตัวอักษร ภาพเคลื่อนไหว เสียง เรียกว่า ระบบมัลติมีเดีย ตั้งแต่ระดับปฐมวัยขึ้นไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย

